

Colecția TRAIAN RUS

98.

Tu mireasă logodită
Spânzură-te de-o răchită.
De-a hi bine spânzurată,
Bine-a fi și măritată.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Dansul la șură în Oarța de Sus

Dansul la șură-considerații

99.

Tu mireasă fātu meu,
Fă-i tu la mirele tău
Scăunaș cu tri picioare
Să nu meargă-n șezăoare
La căsuța cea din vie,
La drăguța cea dintâie.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Dans în Oarța de Sus; foto: colecția Traian Rus

100.

Mireasă de-aci-nainte
Cărările ți-s oprite
Numai 3 ți-s slobozâte
La fântână după apă
În grădină după ceapă
Și la mă-ta câteodată
Când îi hi mai supărată.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Investigațiile mele în legătură cu dansul la șură în Țara Codrului m-au condus la concluzia că, din timpuri străvechi, comunitățile noastre rurale și-au creat instituții culturale nonformale, de excepțională valoare. Chiar dacă nu pot emite nici un fel de pretenții de cercetător în domeniu, meditănd doar la multiplele sale aspecte și valențe educative, simt nevoia să exprim câteva observații legate de această adevărată academie. Meseria mea de dascăl mă va conduce spre un discurs didacticist, în mod subiectiv, probabil, dar sper să fiu înțeles. Sper să vă conving că dansul codrenesc la șură a fost o adevărată academie, o școală ideală, iar demersul meu, unul trist, este menit și a demonstra câte lucruri frumoase, bune și folositoare am pierdut.

În primul rând, din perspectivă istorică, mă gândesc că această instituție educativă este cea mai veche. Apariția ei se pierde în negura vremii. Faptul că s-a perpetuat sute și mii de ani o atestă și ca cea mai durabilă. Mi se pare normal. Orice lucru destinat nevoilor reale ale omului durează.

Dansul la șură a fost o școală ideală și din perspective pedagogice: nu era obligatorie, se desfășura într-un habitat sonor și vizual extrem de plăcut, viza toate laturile educaționale și răspundea cel mai bine nevoilor de pregătire pentru viață ale tinerilor, putea fi abordată, frecventată și „absolvită” cu ușurință de orice „cursant”. Era o școală comunitară în care „cursanții” intrau cu mult drag, dovadă informațiile frecvente de genul: „Doamne, drag mni-o putut fi danțu”.

În al treilea rând, să ne gândim că această școală atingea idealul și sub aspectul deschiderii. La ea participau nu numai „elevii” ci și părinții, întreaga comunitate. „Examinarea” și evaluarea se făcea permanent, obiectiv, cu multă exigență. „Profesorii”, cei care jucau „su grumazu ceterii”, erau desăvârșiți, iar metoda didactică mai eficientă decât cea a demonstrației nu există. Chiar dacă anumiți performeri, femei în special, au afirmat că n-au putut frecventa dansul din cauza sărăciei sau a lipsei de preocupare a familiei pentru a le asigura îmbrăcămintea necesară sau plata pentru ceatarâși și pentru proprietarul șurii, apreciem că asemenea cazuri au fost rare și că accesibilitatea era aproape generală.

Dansul la șură îi pregătea pe tineri pentru viață sub toate aspectele, unele puțin abordate sau complet neglijate în toate școlile și în toate timpurile și ne gândim, de exemplu, la socializare, nu numai sub aspect participativ ci și sub aspect senzorial și inițiativ, nivelul cel mai înalt posibil. *Digănia*, mersul la dans în satele învecinate, oferea posibilitatea socializării la scara unui areal destul de întins, dar și perspectiva întemeierii prin căsătorie a unor relații de rudenie între familiile din întregul spațiu codrenesc. Deși în trecut posibilitățile de comunicare erau mult reduse, remarcăm cu surpriză relații mult mai strânse între comunități.

Din perspectiva laturilor educației este lesne să observăm că dansul la șură asigura în principal dezvoltarea tineretului din punct de vedere fizic, etico-moral și juridic, estetic, artistic, intelectual, al *disciplinei conștiente* etc. Pretențiile frecventării acestei reale instituții educative erau foarte mari și dacă ne referim la ținută, pregătirile impuneau fetelor să dobândească priceperi și deprinderi de confecționare a îmbrăcămintei, cu toate operațiunile necesare. Informatorii mei mi-au relatat cât de complex era acest demers, care dura întreaga iarnă. „Tărcăturile” de pe costumul codrenesc impuneau un volum uriaș de muncă și multă imaginație. Reluarea dansului după Postul Mare era o adevărată paradă a portului popular, iar emulația uriașă. Casele cu fete se transformau pe timpul iernii în adevărate ateliere de creație, iar concurența era acerbă. În unele camere accesul străinilor era interzis cu desăvârșire, pentru a nu se putea „spiona” ornamentația costumelor. Nu este deloc de mirare nivelul artistic desăvârșit al costumului codrenesc. Cele care se prezentau modest îmbrăcate primeau oprobriul feciorilor : „Ia uitați-vă feciori/ La spăcelu cel cu flori/ Mai decât să joc fata/ Mai jucau-aș pă mă-sa”. Fetele trebuiau să dobândească deprinderi de coafură, împletiturile extrem de sofisticate ale părului dobândind, cu timpul, statutul de artă. Conta foarte mult aspectul capului. Nu erau neglijate nici preocupările de cochetărie, de cosmetică, iuiturile „taxau” fără milă exagerările în

101.

Miresucă, struț de flori,
Ia-ți gându de la feciori
Și ți-l pune la bărbat
Căci cu el te-ai cununat.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

102.

Miresucă haină albă,
La tăta lumea ești dragă
Numa la mă-ta-i ești
urâtă
Că de-aceea te mărită.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

103.

Șezi mândruță pe
ciutruți
Până-a avea și dracu
prunci
Și-a veni fecioru lui
Și-i fi nora dracului.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

104.

Nu-ți lizî bade dinții
Că s-or spărie sfinții,
Că te-ai mai lizât o dată
Și o fo sfinți să să bată.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

105.

Iuiu-aș iui
Da-i aicia drăguțu
Și mi-o făcut cu ochiu
Să nu iuiesc altu
Că să teme c-oi muri
Și ca mine n-a mai fi.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Când am ajus la mireasă cu mirele

106.

La mire am lăsat gata,
La mireasă amu fac vatra;
La mire am lăsat joc,
La mireasă amu fac foc.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

utilizarea „pudărèlilor și ruminèlilor”, „cosmeticele” la îndemâna fetelor de la țară: „Iată-mă că și io viu / Pân-ce m-am sculat târzâu,/ Numa-on ptic am zăbădit/ Până ce m-am ruminat. /Rumineaia îi pă nana / Cumu-i păru pă Rujana”/ sau „Hei, leliță, lèle, lèle,/ Câți bani dai pă ruminèle/ Ț-ai lua doauă dițele / Și te-ai duce și le mulji / Nu la troacă și te unji”. Chiar ținuta fetelor, mersul, contau foarte mult. Ele trebuiau să stea drept, cu capul ridicat, să aibă pași mărunți, mersul ușor. Totul era subordonat idealului de frumusețe al codreanului: „fata albă, grasă și frumoasă”.

Dansul la șură însemna și mult erotism. Fetele intrau în dans pe la 11-12 ani, băieții pe la 15-16. Cu toate că educația le impunea pudicitate și mult autocontrol, nu puteau să nu observe și să nu simtă transformările anatomice și fiziologice prin care treceau, care-i împlineau: „Draji-mni-s fetițâlè / Când le răsar țățale/ Ca la uăi cornițâlè/ Și vara căpțițâlè” sau „Asta fată n-are junci/ Numa nește buză dulci,/ Asta fată n-are boi/ Numai nește buză moi”. Când „se împlineau” li se făcea, tot prin iuituri, un portret de o rară frumusețe: „Din pticioare până-n brău/ Gândești că-i struț de salsău,/ Di la brău până la țăță/ Gândești că-i struț de pomniță,/ Di la țăță până-n cap/ Gândești că-i floare de mac”. (Iuituri preluate din „Viorel Rogoz, *Familia în credințe, rituri, obiceiuri*, Ed. Solștițiu, Satu Mare, 2002).

În cadrul dansului se realiza și educația juridică a tinerilor, într-o simbioză perfectă cu cea morală. Din acest punct de vedere putem aprecia dansul ca un tribunal sever, care dădea verdicte aspre. Corpul juraților, satul întreg, și-a arogat drepturi juridice dintotdeauna, iar pedeapsă mai severă decât oprobiul public, decât biciul satirei, nu exista, pentru că lovea tocmai în ce codreanul avea mai de preț: mândria. De remarcat este și faptul că principiul „Nimeni nu este mai presus de lege” se respecta fără părtinire, în mod egal. Nu era „iertat” nici popa, nici preoteasa, nici bogatul, nici primarul, nimeni. Toate relele ieșite din cutia Pandorei, ajunse, din păcate, și prin satele noastre codrenești, erau pedepsite.

Putem vorbi, în cadrul dansului, și de preocupări literare. Și nu numai de memorare de texte ci și de creație, nivel dificil și superior. Iuiturile la dans constituie o componentă importantă a folclorului literar și chiar dacă în aparență par un gen mai simplu, unele ating desăvârșirea. Șlefuite în timp, de mii și mii de „interpreți”, redau în doar câteva versuri un întreg univers de gânduri, trăiri și sentimente, care emoționează profund. Unele sunt lirice, altele erotice, dar majoritatea au caracter satiric, moralizator. Forma de exprimare este, de regulă, dialogul.

Beneficiile dansului la șură vizau și dezvoltarea fizică a tinerilor, chiar dacă muncile agricole le asigurau suficient efort pentru o dezvoltare armonioasă. Cele câteva ore de dans, mai ales dansurile iuți, ritmate, presupuneau un efort atât de mare încât toți erau „ptic de apă”. În același timp atenția era concentrată la maximum și disciplinată.

Finalitatea educației obținute la școala dansului la șură era căsătoria, găsirea partenerului ideal de viață, dar și un mod extrem de plăcut și util de petrecere a timpului liber, a tinereții.

Danțu propriu - zis

Petru Andreicuț (Petrea li Diurii), Oarța de Sus, nr. 78, 75 ani

- Ai fost multă vreme tizeș și sper să aflu de la tine multe lucruri despre danțul la șură din Oarța de Sus și din Țara Codrului.

- Mni-o fost atâta de drag danțu că nu m-am putut despărți de el până am îmbătrânit și m-o lăsat pticioarile. Și amu, când aud danțuri codrenești gândești că mă apucă furnicăture pân tăt corpu și-mni vine și m-apuc de jucat. N-o fost lucru mai frumos pă lumea asta. Păcat că s-o ptierdut.

- Ce atribuții aveau tizeșii?

- O fost doi tizeși. Să alejèu dintre feciorii mai mari, pă care feciorii și fêtile îi ascultau. Alèjerea lor nu să făcè pân vot. Să făcè pân străgături. Întreba unu : „Mă, pă cine și-l băgăm de tizeș ?”. „Pă cutare și pă cutare”. Știèu ii pă cine și-i aleagă ca să facă față și tăți erau de acord. Tizeșii băgau ceatarășii și asigurau plata lor, asigurau șura ori casa danțului, îi băgau pă cia mai tineri în danț, asigurau ordinea și disciplina. Cel mai greu o fost cu plata, că oaminii o fost tare săraci și nu avèu bani.

- Ce ceatarășii ați avut ?

- Îi băgam pă care-i aflam. Cel mai mult o fost Văsălica Puiului din Orțâta, Văsălica Szeras din Bdicaz, clanitarășii din Bdicaz, Văsălica Bdicăzèinii. Da o fost ș-on țagan din Motiș și alții, cum s-o putut. Erau tri: ceatarășu, contralău și gordonășu. O vrème în loc de ceatarăș o fost clanitarăș. Mnie mni-o plăcut mai bine. Înainte de Paști le trimetèm voarvă și vie și ne tomnim. Vinèu în zua de Paști, după - masă, la besèrică și făcèm târgu. În cèie zi începè danțu. Ceatarășii să băgau pă tăt anu. În posturi nu să juca. Tăt noi asiguram

107.

De ne-ați așteptat cu drag,
Nu ne țineți mult în prag;
De ne-ați așteptat cu dor,
Nu ne țineți în odor.

De la Marta Stejeran, 58 ani, Pribilești, 2015

108.

Nu ne țineți la portiță
Că ni dor de pălincuță
Și la mire de drăguță
Nu ne țineți la portiță
Pentru-un blid de tisăliță;
Nu ne țineți în odor
Pentru-un blid de lapte gol.

De la Marta Stejeran, 58 ani, Pribilești, 2015

La contraziceri

110.

Pe la voi nu sunt feciori
Numai pepeni murători;
Pe la voi nu mai sunt fete
Numa porodici ori cepe.

De la Marta Stejeran, 58 ani, Pribilești, 2015

111.

Ce-ai gândit tu bădișor
Că stă masa-ntr-un picior
Și io, bade într-un fecior?!
Masa stă în 3 și 4
După tine moare dracu.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

șura danțului, păstă vară, și casa, păstă iarnă.

- Cum era cu plata?

- N-o fost tare mare, da unii tăt nu putèu plăti. S-o și știmbat di la an la an, după cum ne-am putut înțâlėje cu ceatarășii. Să vinē cam 30 de lei pã an, după cum ar fi banii de astăzi. La șurã plătēm o zi de clacã pã an, la sapã, la sēcere, la fãn, la ce ne tema. Era o plăcēre zua acēia de clacã. Gazda ne dădē și de mȃncare și de băuturã și să gãta tãtdeauna cu danț. Dăcã ceatarășu o avut și pãmânt îi dădēm și lui o zi de clacã. Cu banii o fost mai mare problemã. Oprēm danțu și le atrăjēm atenția și aducã plata. Stătēm și la vrajnița di la drum și nu-i lãsam să intre pã datornici. O fost cazuri c-am luat și zãlog di la unii care ne tăt amãnau. Ca să avem destui bani îi bãgam în danț pã cãt mai mulți. Pã pruncii mai mărișori îi prindēm din curte, îi bãgam în șurã și le dădēm fēte și erau ca bãgați în danț. Dăcã tăt nu adunam destui bani punēm di la noi, da cazurile o fost rare.

112.

Pã la voi sunt feciorii
Ca pe la noi dibolii;
Pe la voi sunt fetele
Ca pe la noi iepele.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

- Cum era organizat danțu?

- La ceatarășii le făcēm on alaș în puiu șurii, mai sus ca și să vadã. „Su grumazu ceterii”, cum să zãcē, jucau tizēșii și feciorii și fētilē mai mari. Cialalți jucau pã la mnijloc și pruncii pã la marjine. Pã lãngã pãreți să punēu bãnci, pã care ședēu maicile și femeile bãtrâne. În curte erau mēsã la care bãrbații jucau cãrți. Mai și beiēu cãte-o litãr, doauã, de vin. Care avēu vin de vãndut îl dădēu la gazdã și el îl vindē. Da, nu pē să beiē cã nu avēu bani. Era plin de lume, aproape tăt satu.

- Cum erați costumați?

- Costumu popular o fost cam dispãrutã. Vara jucam în cãmeși și pantalonii. O fost apãrutã țaicu și docu. Pantalonii erau pricioși, strãnți di la jerunti în jos ca și poatã intra în cizme. Mai rar o avut cãte unu costum. Mai era cãte unu care avē cãmēșe de pãnzã, da mai rar. În pțicioare avēm unii cizme, alții boconci. Erau nește cizme de box, pã care putēm bate tare bine, numa cã erau on pțic cam grēle.

113.

Iuiesc cã îndrãznesc
Gura nu mi-o șeinãlesc
Cea frumoasã nu se-ndurã
Cã s-a spãrtica la gurã
Da-ndrãznesc cãt de bine
Cã-i mai hãdã ca și mine.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

- Iarna cum vã descurcați?

- Cotam cãși pãrãșate, o noi, da nelocuite încã. Problema era și nu ne ploaie și ningã, și nu ne batã vântu. Eram îndesuiți, da luam ușile dintre camere. Șurile danțului o fost la Vãsãlica li Pavãl, la Toaderu Costantii, la Florica Coțului, la nana Cornelia, iar cãsãle la Îndreica li Ianoș, aici pã deal la Gãvrila Florii, la Toaderu Costantii.

- Care au fost cei mai buni dãnțãuși?

- O fost Alexandru Vilmii, Viorelu li Uãnuțu li Gãvrilã, Trãianu Coțului, Bota Gãvrilã, Gãvrila Dotii, Trãianu li Bãrsan, Cornelu și Petrea li Diurii, Petrea, Gãvrila și Vãsãlica li Pavãl. Unii dintre noi am rãușit hãpt și ne întoarcem pãstã cap, nu mai vorovesc de ponturi. Cãnd merēm pã didic ne ducem cu noi și dãnțãușe bune și făcēm adevãrate concursuri de danț.

- Cum o fost cu didigu și cu digãnia?

- Unii zãcēu didig, alții digãnie. În unele dumineci or sãrbãtori merēm la danț pã alte sate. În Orțãța, Bdicaz, Stremț, Sãliște, Uãdești, Oarța de Jos, Bãsãști. Am fost și pãn Asuajuri. Avēm prētini pã tãte sãtile și eram tare bine primiți. Ne dădēu fēte și le jucãm și

sara ne ducèu în hăbdiște. O fost și cazuri când ne-o dus hăpt la drăguțale lor. Am mărș și de sâmbăta și am durnit în podu șurii. Și noi făcèm tăt așè. Îi așteptam cu mâncare și cu băutură și le dădèm cèle mai bune dănțaușe. Cu didigu unii și-o aflat nevěste pă alte sate. Mai ales în Stremț, Săliște și Odești.

- Să iuiè la danț?

- Nu tăt timpu, destul de rar. Unele iuituri le zăcèm în ciudă, altele în băjocură. O fost cazuri în care unile fète îi refuzau pă anumiți feciori, mai bine stătèu în danțu ăla. Nouă nu ne plăcè și le iuièm :

„Razămă, mândruță șèșu,
Până te-a juca tizeșu”

Mai iuèm când voièm și facem pă grozavii:

„Când eram mnicuț în fașe
Trăjèm cu uătii la moașe,
Când ne spălau moașile
Sădèm cu pticioarile.”

„Una sus și una jos
C-așè mère mai frumos,
Haida roată păstă cap
Că la fète-așè le plac.”

Îmni aduc aminte și de-o iuitură de-a li Văsălica Florichii Coțului pă când juca c-o fată de-a Rusului:

„Fuji încolo tu cu-a ta
Că viu io cu Rusca mea.”

- Când a dispărut danțu?

- Io m-am însurat în 1965. Încă mai era danț. O dispărut pân 1969-70. Atunci tăți tinerii s-o dus din sat pă la serviciuri și pă la școli. N-o mai rămas feciori și fète. S-o pierdut cel mai frumos lucru din tinereța noastă. Păcat, mare păcat!

114.

Taci din gură nu lătra,
C-am o coajă și ți-oi da
Răzători de pe covată
De când o fo mă-ta fată.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

115.

Taci din gură hadadură
Că-ți tremură dinții-n
gură
Ca paru la fârcitură.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

116.

Știut-am că știți voi
multe
Săriț-ar ochii din frunte
Să rămâie boaștele
Să să ouă broaștele.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

* * *

117.

Săracile nunile
Cum le-o-ndețat gurile
Nu știu ce le-am putea da
Să le putem dezgheța
De-am încresta câte-o ceapă
Și le-om da on pahar cu apă

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

118.

De-aș hi proastă precum
hâdă
M-ar mâna frumoasa-n
ciurdă
Dar noroc că-s cam
drăcoasă
Și-o mâi eu pe cea
frumoasă.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Maria Andreicuț (Marișca Brigadireasa),
Oarța de Sus, nr.76, 72 ani

119.

Nici cu gându n-am gândit
Că cine m-a piui
Rădăcina, holbura,
Ciufu și batjocura.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

- Te rog să-mi povestești cum te-ai băgat în danț.
- Avem cam 15 ai. Știu că atunci ne-am băgat mai multe, tăte care o fost de sama mē. Tizēși o fost Trăianu Coțului și Alexandru Vilmii. Când o început danțu n-am îndrăznit și ne băgăm în șură. O vinit tizēșii, ne-o luat de mână, ne-o tras în șură și ne-o dat la feciori. Am jucat mai pă marjine, mai ascunși, că nu știem juca tare bine și am avut emoții. Credem că tătă lumē să uită numa la noi.

- Unde era danțu?
- Atunci o fost la nana Florica Coțului. Mai târzău s-o mutat la Toaderu Costanții, la nana Cornelia și la Văsălica li Pavăl.

- Ce ceatarăși ați avut?
- O fost mai mulți. Mnie mni-o plăcut cel mai mult Văsălica Serasz din Bicz și di la noi, Văsălica Bdicăzenii, cu socru-so Mitrea. Dup-aieștea merem cel mai bine.

- Erați îmbrăcați în costume naționale la danț? Știu că erau foarte mari pretenții privind ținuta.

- Domnule profesor, dumneta nu știi câtă sărăcie o fost atunci. Ne îmbrăcam care cum ne putem. O fost și fete care nu puteu vini la danț că nu avēu cu ce să îmbrăca. Costumele naționale o fost dispărută, da nici nu erau nu știu ce haine să-ți cumperi. În pticioare purtam jumătăți, nește sandale. În sus ne făcēm o cămēșe strămtă și nu ni să vadă pticioarilē și cēlelalte că atunci nu erau chiloți ca amu, poale mai larji cu cipcă ori cu colțășori și fustă. O fost apărută tergalu

și în sat o fost croitorèsă care ni le cosèu. Mai puțâne fète își făcèu rotii. Tăt pă vrèmea aceia o fost apărută fustele plisate din păr și tergal. Erau tare elegante și merèm în Odești, la Mărioara li Blidaru, și ni le facă. Di la brău în sus purtam bluziță. De jucat jucam în capu gol, da ne împletèm păru foarte frumos. Ori ne făcèm conci, ori cozi. Maicile noaste erau tare mari meseriașe la împletitu părului. Încă n-o fost apărută moda cu tunsu părului la fète. Ca și fim și mai frumoasă ne prindèm și câte o floare în păr, mai ales mușcate albe sau roșii. În danț ni să roșeu obrazii și să asortau tare bine cu mușcatele roșii. Câte-on ptic ne și ruminèm, frecându-ne cu hârtie creponată roșie. O fost apărută și pudărele, da n-avèm noi bani și ne cumpărăm. Folosèm ce avèm la îndămână, că fiecare voiè și fie frumoasă.

- Era obiceiul ca băieții să vă strângă în brațe și vă sărute la sfârșitul danțului?

- O fost, da nu în tâte cazurile. Noi abdè așteptam treaba asta, da numa când jucam cu drăguțu. O fost numai așè, on ptic de țucat pă obraz, că doară era plin de femei în șură și tâte ne bdiciulèu. Ne tèmèm și nu ne iasă voarve, da, ca și fiu sinceră, abdè așteptam, că era și-on ptic de fudulie.

- Cât de mult v-a plăcut danțu?

- Gândèi că suntem bolunde după danț. Am vrut juca fără oprire. Gândèi că ne stâmpărăm jucând. Nu scăpam nicio ocazie. Sara, când apunè soarile, trăbuiè și mèrem acasă, că așè o fost regula, gândèi că mèrem la moarte. Da, mèrem că n-avèm ce face, că de nu părinții ne pedepsèu, or mai mare pedeapsă nu ne trăbuiè, numa și nu ne mai lèsă la danț. Când vinèu ceatarășii la cină pă la vecini, unde erau feciori și fète, mai trăjèm o tură de danț. Și după ce ne-am măritat mai merèm pă la danț, în sărbătorile mai mari. Când auzèm ceatara nu ne putèm stăpâni și nu jucăm. Dup-acè mai jucam numai pă la nunți.

* * *

„Mândră când te învârtesc
Tăți feciorii bolunzăsc,
Da, te-ar învârti și ei,
Nu-ncăp de ciucurii mnei.”
(Radu Ciordaș, Iuituri de danț)

120.

Nici cu gându n-am
gândit
Că cine ne-a iui
O găină borzoșe,
O femeie rond'ioșe.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Mergând la cununie

121.

Trecem podu nisipos
Cu mirile cel frumos;
Trecem valea nisipoasă
Cu mireasa cea
frumoasă.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

122.

Fată ca și mine nu-i
La obraz ca și ruja
Cu cine oi vrea m-oi lua,
La obraz îs ca o floare,
Badea după mine moare.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

123.

Când mergem la cununie
Dumnezeu cu noi să fie
Și când om veni-napoi,
Dumnezeu fie cu noi.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Maria Andreicuț, Oarța de Sus, nr. 123, 73 ani

124.

Ieși afară bu, hu, hu,
Că ți se aprinde hornu
Că de când te-ai măritat,
Hornu nu l-ai măturat.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

În fața bisericii

125.

Domnule părinte bun,
Ieși afară până-n drum
Ié-ți în mână o cârtică
Și cunună o florică;
Ié-ți în mână on patrahir
Și cunună on trandafir.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

- Doamne, drag mni-o putut fi! Nimnică pă lumea asta n-o fost mai frumos. Io și bărbatu mni l-am ales pântu c-o fost tare bun dănțauș. Amândoi am fost bolunzi după danț, tăta viața noastră. Danțu te scoală și din morți.

- Te rog să-mi povestești cum ai intrat în dans.

- Cam di pă la doisprăzece ai merem la danț.

Înt-on colț din șură jucam și noi, pruncii, și așe, câtingan, am învățat și joc. Când am învățat și joc bine, frate-mneu îmni trimitè cât-on fecior și mă ièie la câte-on danț. Apoi nu m-am mai putut despărți de danț. Tăta săptămâna așteptam și vie dumineca și danțu. Pă la 16 -17 ai jucam numa înăinte, su grumazu ceterii și țăți feciorii așteptau și mă joace. Nu era danț și nu mă ièie on fecior. Am fost ajunsă și nu mă mai duc numa cu dănțăușii foarte buni. Tăți să uitau la mine cât de bine jucam și mă dorèu tăți feciorii. Doamne, cât eram de fericită!

- Cum era organizat dansul?

- Tăt anu era danț. Nu era în posturi. Ieșem di la beserică, merem acasă și mâncăm și cam pă la doisprăzece și jumătate începè danțu. Țânè până pă la tri. Atunci merem la vecernie și ne întorcem pă la patru. În timpu ala țâgani luau prânzu. Pă la patru începem napoi până apunè soarile. Atunci fujem acasă, că de sosem după apus, părinții ori ne sfădèu, ori ne bătèu. Nu pè îndrăznem și întârziem, că mai mare pedeapsă nu putem căpăta decât și nu ne mai lèsă la danț. Mnie nu mni s-o întâmplat și întârziu niciodată.

- Unde se desfășura dansul?

- Vara în șură, iarna în casă. Tizèșii le tomnèu.

- Cum încăpeați iarna într-o cameră?

- Iarna nu mai vinèu nici pruncii, nici femeile, nici ciia însurați. Și încăpèu.

- Cine erau tizeșii?

- Feciori care organizau danțu. Ei erau aleși dintre cei mai

buni dănțauși. Angajau ceatarâșii, stabilèu plata, datu mâncării. Nu le-o fost ușor. Nu tăți putèu plăti, da la danț vinèu. Umblau pă la familiile care avèu feciori și fète și să târguièu cu ii. Răspundèu de danț, de tăt ce să întâmpla. Să ocupau și-i baje în danț pă ciia mai mnici. O fost multe scandaluri cu tăți care încurcau danțu. Aici, în Oarța, tizèși o fost Alexandru Vilmii, Petrea li Diurii, Aurel Peti, Trăianu li Bârsan. Pă care îi știu io. Plătèu cam doauăzăci de lei și ceva alimente, păsulă de obicèi. La gazda șurii merèm la clacă una ori doauă zâle. Ne plăcè, că și la clăcile alè ne distram de numa, numa. Tătă zua cântam. O fost c-o adus și ceatarâși și trăjèm și o câteva danțuri.

- Am înțeles că seara, după dans, ceatarâșii mergeau la cină și iar se juca. Fata care dădè cina își chema prètine, prètini, drăguți, vecini. După cină începè napoi danțu, până pă la mnezu noștii. În tătă sara să făcè așe. Tare ne bucuram dăcă ne chema la cină. Tăți am fi mârș că nu ne săturam în vèci de danț.

- Cum era cu mersul pă digănie?

- Când feciorii avèu chef, merèm la danț pă alte sate, pă la prètini lor. Și io am fost pă digănie în Săliște, Stremț, Tămășești, Odești, Oarța de Jos, Oarța de Sus. Merèm cu caru, cam tri păreti. Aculo ne primèu tare bine. Ne asigurau dănțauși și jucam numa înăinte, lângă ceatarâși. Când dădèu mâncare la ceatarâși ne ominèu și pă noi cu mâncare și băutură. Avèm și prètine care ne ducèu pă uspăț. Danțu, atunci, era ca on concurs. Doamne, Dumnezăule, ce mai jucam! De multe ori o fost și scandaluri, bătăi între feciori. Nu mai știèu ce și facă ca și joace cu noi.

- Ai fost pă digănie și-n Oarța de Sus?

- Am fost. Eram deja prètină cu Alexandru și el ne-o temat. Cum era și nu viu? Am vinit cu Rujica și cu Mărioara Coțului și, culmèa, tâte ne-am măritat aici, în Oarța de Sus. Nu atunci, mai târzău. Ne-o primit tare bine. Danțu era în șură la Florica Coțului. O vinit și nana Vilma, mama li Alexandru. Le-o fost spus că vinim și o vrut și mă vadă. Stătèu în șură pă nește bănci. Știu că o fost aculo și nănașa Avrămoaia. O vinit și mă bdiuculească. Vă dați sama ce emoții am avut! O început danțu și nana Vilma o vinit la mine și-i dau zadia din cap și mni-o țâie. I-am dat-o, o împăturat-o și o pus-o pă mână și vadă tătă lumè. Sămnu o fost că i-o plăcut de mine. Și Avrămoaiè i-o spus că-i place de mine și să-l trimată pă Alexandru și mă ièie. Tâte o fost bune până când Văsălica Florichii Coțului, fecioru gazdii, s-o suit în podu șurii și să țape fân la vaci. Figură cum o fost, poate bat, că să mai și beie la danț, o țapat și pă noi on furcoi de fân și, Doamne, ce scandal o ieșit. Noi ne-am supărat rău, am zâs că o făcut-o în bajocură și ne-am hotărât și mèrem acasă. Alexandru o fost tare nervos și s-o dus și-l pâarscă la mă-sa, la nana Florica Coțului. L-o sfădit tare rău și lucrurile s-o liniștit. Atunci le-am plăcut la orțeni.

- Cum au evoluat lucrurile între tine și Alexandru?

- După ce ne-am tălnit prima dată, în cèie duminică o și vinit la noi la danț. Nu sângur. Când m-o văzut s-o aproptièt de mine și mni-o luat batista. Da, n-o pè avut noroc și mă joace, că feciorii din sat i-o luat-o pă dinainte și nici n-o vrut și mă dèie, oricât m-o cerut di la ii. Înt-o pauză s-o inervat, m-o luat de mână și m-o dus afară. Mni-o spus

126.

Pe din jos de biserică
Mândră rouă să ridică
Și roua s-a scutura
Miroii s-or cununa.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

127.

Primă rozosină-n cui,
Fată ca și mine nu-i.
La obraz îs ca ruja,
Cu cine oi vrea m-oi
țuca.
La obraz îs ca o floare
Badea după mine moare.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Când ies de la cununie

128.

Nime-n lume pe pământ
Nu-i ca popa de flământ
Nici botează, nici
cunună,
Până nu-i pui suta-n
mână.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

129.

Nici popa n-a muri bine
C-o legat de tine un câine.
Nici popa n-a méré-n rai
C-o legat de tine un scai.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

că vrè și joace cu mine și nu m-o mai lăsat di la mână. Și io abdè așteptam. Doamne, ce bine juca! Gândèi că mă duce pă sus. Știè tâte ponturile și nu greșè niciodată. Tăt satu să uita la noi. Feciorii ne-o lăsat în pace, n-o avut ce și facă, da tăt, doi, nu s-o răbdat și nu ne iuiască. Pă loc ne-o făcut o iuitură:

Și-o vinit Sandu la noi,
Sandu din Oarța di Sus,
Care mni-o mâncat clisuța,
Clisuța și cǎrnăciorii
Și mni-o țucat obrăjorii.

130.

Supărată-i mireasa
Pânce o-ntrebat popa
Place-i mirile ori ba
Nici acolo n-o spus drept,
Numa o lăsat capu-n piept
Și-o zâs că i place bugăt.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Tătă m-am roșit și mni-o fost tare ciudă pă ii. M-am sfădit cu ii. Mni-o răspuns că nu mni-o spus nici o voarvă de scădèrè. Le-am zâs că i-oi spune la tătuca și la frate-mneu. Da, voarvile lor nu le-o mai putut lua nime înapoi.

- Ziceai că și mamele voastre mergeau la dans.

- În șură, pă marjini punèu bănci. Aculo stătèu ele și, Doamne, ce ne mai bdiciulèu! Tăt, tăt, tăt. Jumătățāle, rotiile, poalile, baticurile, ruminèlile, cât de bine jucam, cât de drept umblam. Măicuța mni-o fost spusă de tâte aièste. Ne urmărèu și ce vorovèm. Trăbuiè și fim tare atente. Dacă nu era oarice bine, tăt satu auzè. Și ce mai făcèu? Măritau și însurau, tăt sāmălèu care cu care s-ar potrivi. Mulți așè s-o măritat și însurat.

- Un obiect important, la fete, era batista. Ce rol avea?

- Batista o punèm la brău și băieții ne-o furau. Trăbuiè și ne hârjonim cu ii ca și ne-o dèie înapoi. Ne punèu la plată: on danț, on țucat, de-aieste. Noa, erau nește batiste tare frumoase, făcute de noi, cu tăt fèlu de tǎrcături.

- Mi s-a părut foarte interesant modul în care feciorii vǎ invitau la dans.

La mescioară

131.

De tri ori pe după masă
Să iasă rău din casă
Să roiască binele
Ca vara albinele.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

Dans în Oarța de Sus; foto: colecția Traian Rus

- Feciorii stăteau într-o parte, fetele în cealaltă. Când începă danțu ii ne făcèu cu uătiu și cu capu. Ca și fim sigure făcèu și noi on sămn de întrebare și ii aprobau din cap. Tăta treaba să făcè rapid și rar s-o întâmplat și greșim. Dacă greșim jucam cu ala la care merem. Cam știem noi care ne-a tema la danț.

- Cam când a dispărut dansul la șură?

- Cam pân 1960 și oarice. Atunci tăti feciorii s-o dus la lucru, care pă unde, s-o dus pă la școli și în sat n-o mai pè rămas tineri. Nu mai erău atăta și poată plăti ceatarășii. Și s-o lăsat. S-o gătat cu danțu și nu mai avem ocazia și mai jucăm numa pă la nunți. Aculo ne mai stâmpăram, că, Doamne, drag ne-o mai putut fi!

132.

Țăpaț grău, nu țăpaț
pleavă

Că ni-i mirile de treabă;
Țăpaț grău, nu țăpaț vânt
Că ni-i mireasa de rând.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

**La mireasă când
începeau răpunsurile**

133.

De te ții nănaș de rând,
Țăpă bani să margă-n
vânt;
De te ții nănaș de treabă
Țăpă bani să margă
pleavă.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015

134.

Ai de mine sus îi caru
Și la nănaș portofelu.
Om vedea când l-om
deștide
Câte sute ne-a întinde.

De la Marta Stejeran, 58
ani, Pribilești, 2015